

BESEDA ČOPOVE NAGRAJENKE

Podobe moje knjižnice

Images of my library

Simona Resman

Oddano: 23. 11. 2015 – Sprejeto: 17. 3. 2016

1.21 Polemika, diskusijski prispevek

1.21 Polemic, Discussion

UDK 027.022(497.4)(049.2)

1 Uvod

Prispevek je osebni pogled na profesijo in delo v splošni knjižnici, zato sme in tudi mora biti drugačen¹. Delo v knjižnici sem v prejšnjem stoletju po starosti, znanju in izkušnjah kot mlada knjižničarka gotovo doživljala drugače, kakor ga doživljam kot knjižničarka zrelih let v novem tisočletju.

V kakšnih barvah so torej naslikane podobe več kot tridesetletnega dela v splošni knjižnici? Začetna leta so bila v znamenju spoznavanja, da ne opravljam zgolj nekega dela, temveč vstopam v kariero za celo življenje. Ob oblikovanju kariere kot napredovanju znotraj knjižnice svojo kariero dojemam kot spremenljivo kariero, ki jo upravljam kot posameznica na podlagi osebnih motivov in vrednot ter vrednotenje dela, ki ga opravljam.

Bolj ko se v življenju pomikam od »*vita activa*« k »*vita contemplativa*«, manj me zanima, kaj in kako nekaj naredimo, vedno bolj me zanima, zakaj nekaj naredimo. Ta zakaj so pravzaprav vrednote moje, naše profesije, ki se ne spreminjajo

¹ Prispevek je bil predstavljen na Kongresu ZBDS 2015 »Upravljanje znanja v knjižnicah« (21.–23. september 2015, Maribor).

(medtem ko znanja prihajajo in odhajajo) in so zapisane v etičnem kodeksu². Etični kodeksi knjižničarjev so neke vrste katalogi vrednot, ki jih prepoznamo in sprejemamo vsi knjižničarji na različnih koncih sveta. Načela iz etičnih kodeksov zagotavljajo odgovornost knjižničarjev za njihovo profesionalno delo in ščitijo ljudi, ki jim služijo.

V profesijo seveda prinašamo tudi vrednote iz lastnega življenja in tako se nam skupaj z vrednotami profesije oblikuje širši pogled na svet, naš svetovni nazor.

Tako kot večina kolegov sem si izoblikovala svoj izhodiščni model knjižnice:

- Moja knjižnica se nenehno spreminja in zato so njene storitve vedno žive in aktualne. Moja knjižnica ni tiha in uglajena ustanova, ki ima težave v prehrupnem svetu, je angažirana ustanova in zato aktiven in odziven protagonist lokalne skupnosti. V moji knjižnici postane reševanje problemov prvovrsten izziv.
- Moja knjižnica obstaja z razlogom – v njej knjižničarji svetujemo, usmerjamo, podpiramo, zmoremo zavzeti stališče in izraziti svoje mnenje.
- V moji knjižnici smo knjižničarji uspešni le toliko, kolikor so uspešni naši uporabniki, in z njimi ustvarjamo dinamičen, oseben in dolgoročen odnos.
- V moji knjižnici je delo vedno razburljivo in atraktivno.

Ob natančnem pogledu v zaodrje se v ospredje pririne preprosto vprašanje – Pa je vse to res? Kateri so odtenki, ki kazijo idealno podobo?

2 Kaj je z identiteto moje profesije? Kako dojemam svojo profesijo in kako me vidijo drugi?

Če si v neki profesiji preživel skoraj vse svoje odraslo obdobje, je logično, da se ukvajaš z njeno identiteto.

Kot knjižničarka dveh stoletij, 20. in 21., kar pri dojemanju identitete sploh ni zanemarljivo, sem prehodila pot notranjega dojemanja profesije od varuha knjig prek dokumentalista in svetovalca uporabnikom do spodbujevalca znanja v lokalni skupnosti.

Identiteto neke profesije je treba pogledati v okviru funkcije, ki jo ima ta profesija v določeni družbi, v okviru njenega položaja v družbi, bazičnega izobraževanja

² 9. septembra 2015 smo na Bledu praznovali 20. obletnico etičnega kodeksa slovenskih knjižničarjev.

za to profesijo in doživljanja nosilcev te profesije. Identiteto naše knjižničarske profesije opredeljujeta zunanji vidik – kako se knjižničarstvo vrednoti od zunaj, v družbi nasploh, in notranji vidik – kako svojo profesijo dojemamo knjižničarji sami.

Proces sprejemanja identitete profesije sovpada s tem, kako smo knjižničarji povezani med seboj in kako dojemamo glavne akterje na področju knjižničarstva, če jih sploh. Artikulacija vrednosti, ugleda in statusa knjižnic in knjižničarjev je gotovo *zeitgeist* knjižničarstva v 21. stoletju.

Knjižničarji sami sebi pripisujemo številne lastnosti in kvalitete. Helen Keller je že leta 1909 na srečanju Pennsylvania Library Club (Keller, 1909) opisala kvalitete, ki jih mora posedovati knjižničar: urejen videz, izbrano vedenje, izogibanje alkoholu, tobaku in drogam, izogibanje igranju na srečo. Za delo v knjižnici je moral biti knjižničar skoraj vsemogočen, vseveden in vseprisoten, delal je s skoraj nadčloveško energijo in navdušenjem in seveda daleč preko obveznega delovnega časa.

Slika 1: Knjižničarji Šentjaponske knjižnice na Starem trgu (vir: arhiv Mestne knjižnice Ljubljana)

Leta 2001 je ALA postavila ključne vrednote za knjižnice in knjižničarje; izpostavljam tri od njih (Core values of librarianship, 2004):

- Povezovanje ljudi in idej.
- Spoštovanje individualnosti in različnosti vseh ljudi.
- Svoboda vseh ljudi, da oblikujejo, posedujejo in izražajo svoje prepričanje.

Naše lastno dožemanje profesije in pomen vloge knjižničarja v družbi tako rada preideta v neke vrste heroičnost, kot knjižničarka v splošni knjižnici pa se veskozi srečujem z uporabnikovo percepcijo knjižnice, percepcijo lokalne skupnosti in lokalnih oblasti, kar pogosto ni v skladu z našimi pričakovanji.

Knjižničarji smo trdno prepričani, da lahko informacije, ki jih posredujemo uporabnikom, spreminjajo njihova življenja. Prepričani smo, da vzgajamo uporabnike in zadovoljujemo potrebe lokalne skupnosti in s svojimi storitvami prispevam k družbenemu, kulturnemu in ekonomskemu blagostanju lokalne skupnosti.

Smo knjižničarji res kos vsem pričakovanjem, ki jih prinašajo javno zapisana in objavljena stališča in izjave? Vse to nam nalaga ogromno odgovornost.

Leta 2000 je v reviji Šubidu (Lah, 2000) izšel prevod članka, objavljenega na blogu Librarian Avengers (Firment, 1997), ki na humoren način govori o naši samopodobi.

Zakaj morate pasti na kolena in častiti bibliotekarje?

Seveda. Vsi imajo svoja majhna mnenja o tem, kdo so bibliotekarji in kaj počnejo. Veliko ljudi nas ima za drobne služabnike javnosti, ki »šššš«-jajo ljudem, žigosajo dopise finančnikom in brišejo prah s skladiščnih polic. Torej, pomislite znova.

Bibliotekarji imajo diplome. Hodimo na faks (FF, Oddelek za bibliotekarstvo) in postanemo mojstri za zbirke in sisteme ter za odnose človek/računalnik. Katalogiziramo lahko vse, od česna do pasjega iztrebka. Lahko katalogiziramo tebe. Knjižničarji izžarevamo globoko moč. Z gibom roke lahko skrijemo tvojo diplomu za kupe Slovenskih novic in Lady. Najdemo lahko podatke za tvojo seminarsko nalogo, za katere si nisi nikoli mislil, da obstajajo. Lahko te preusmerimo na nove in bolj primerne naslove.

Ljudje postanejo bibliotekarji zato, ker vedo preveč. Naše znanje sega preko golih dejstev. Ne omejujemo se le na discipline. Smo interdisciplinarni. Sprejemamo izzive in zaradi njih postajamo boljši. Bibliotekarji smo vsevedni in vsevidni. Prinašamo red v kaos in nasmeš na tvoj obupan obraz. Prinašamo modrost in kulturo v množico. Ohranjamo vsak pogled človeškega znanja.

Bibliotekarji smo carji. In razbili bomo vsakega, ki misli drugače!

Š. L.

Ask A Librarian.

Prispevek je prevedena, prirejena, dopolnjena in prilagojena stran www.msu.edu/~olseneri/library.html

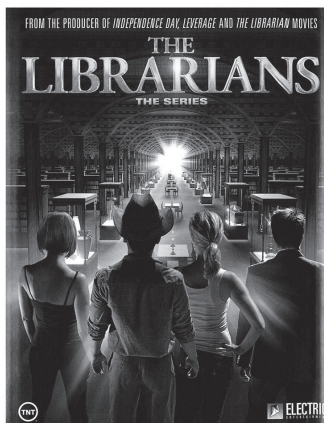
Slika 2: Prevod članka, objavljenega na blogu Librarian Avengers (Lah, 2000).

Knjižničarstvo ni religija, čeprav se tako včasih obnašamo. Je pa atraktivna in pomembna profesija.

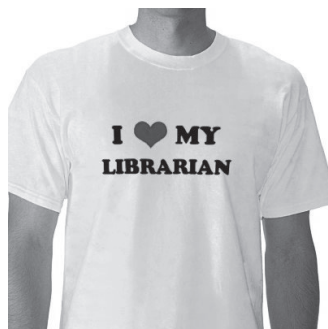
Dojemanje naše lastne vloge nujno trči ob poglede od zunaj in ob stereotipe, ki se ob tem pojavljajo. Nekateri stereotipi so večni, pri tem mislim predvsem na stereotip knjižničarke, ki nastopa kot brezspolno bitje, ki je zamudilo skoraj vse socialne aspekte življenja, in na splošno oznako knjižničarjev, ki so obsedeni z nadzorom in redom.

Bolj zanimiv je stereotip, ki je povezan z mitičnim idealom knjižničarja kot heroične osebe.

Ramirose Ilene Attebury (2010) je v svoj članek vključila okrog 200 videov, ki so jih naredili bodisi sami knjižničarji³ ali pa uporabniki⁴ in v njih na zelo učinkovit in atraktiven način predstavili različne stereotipe.

Slika 3: Napovednik za TV nadaljevanko *Knjižničarji (The Librarians, 2014)*

Slika 4: Promocija knjižničnega poklica
(vir: <http://www.ilovelibraries.org/lovelibrarian/home.cfm>)

Ne glede na to, kako knjižničarji vidimo sebe in našo profesijo, prihaja presoja o nas vedno od zunaj, to je predvsem od uporabnikov.

V različnih raziskavah med uporabniki, člani in neuporabniki knjižnic se knjižničarji na splošno odrežemo zelo dobro. V Javnomenjski telefonski raziskavi med člani, uporabniki in neuporabniki slovenskih splošnih knjižnic (Javnomenjska telefonska raziskava ..., 2011) so bili člani in uporabniki z delom knjižničarjev zelo zadovoljni v 64 %.

Kolegica Melita Ambrožič (2015) navaja, da se je v Narodni in univerzitetni knjižnici v primerjavi z rezultati ankete iz leta 2008 bistveno povečal delež anketirancev, ki so zadovoljni ali zelo zadovoljni z osebjem knjižnice, in sicer pri vseh elementih ocenjevanja: strokovnost/profesionalnost, vljuden odnos do uporabnikov,

³ Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://www.youtube.com/watch?v=-3dEiLornjs>.

⁴ Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://www.youtube.com/watch?v=mZHoHaAYHq8>.

pripravljenost pomagati, pravilnost in zanesljivost odgovorov, urejenost (zunanj videz).

Podobno sliko kaže tudi Mnenje uporabnikov o ponudbi in storitvah Mestne knjižnice Ljubljana iz leta 2011, kjer so anketiranci pri vseh šestih elementih ocenjevanja (svetovanje pri izboru gradiva; pomoč pri iskanju informacij; poznavanje gradiva in vsebin; obvladanje elektronskih virov; odnos do uporabnikov; osebna urejenost) ocenili delo zaposlenih v knjižnici kot odlično v 33 % in kot ustrezno v 41 %.

Vse kaže, da nas in naše delo uporabniki in člani knjižnice prepoznajo kot verodostojne in uporabne.

Ob zmedu, ki jo je maja 2015 povzročilo javno pismo ministrici za kulturo z napovedjo stavke, so bili bolj kot uradni izjavi Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS)⁵ in Združenja splošnih knjižnic (ZSK)⁶ zanimivi komentariji na družbenih omrežjih, komentarji ljudi, ki povečini niso uporabniki knjižnic. Njihova percepcija knjižnic in knjižničarjev, če pustimo ob strani, da pišejo komentarje vedno isti nezadovoljni ljudje, močno zadene in prizadene. Knjižničarji pa vendarle gojimo iluzijo, da so naše storitve relevantne za vse prebivalce, ali vsaj ambicijo, da bi bile.

V prihodnje nas bodo uporabniki in potencialni uporabniki ocenjevali glede na to,

- kaj so se naučili v knjižnici,
- ali so imeli v knjižnici priložnost kaj spremeniti, in, seveda,
- ali so se v knjižnici zabavali.

Kako nas vidijo različni deležniki v lokalni skupnosti, lahko zelo enostavno ugotovimo po številu tistih, ki se na knjižnico obrnejo kot na potencialnega partnerja za izvajanje njihovih storitev ali projektov.

Ko vprašajo župane po kulturnih dosežkih v njihovi občini, se na veliko razgovorijo o pomembnih razstavah, predstavah sodobnega plesa, pobudah nevladnih organizacij, v manjših občinah pa o vsaki akciji amaterskega kulturnega društva.

⁵ *Izjava ob napovedani stavki knjižničarjev.* (2015). Ljubljana: ZBDS. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/ZBDS%20_%20Menje%20o%20stavki_jun2015.pdf.

⁶ *Izjava za javnost – domnevno načrtovana stavka knjižničarjev.* (2015). Grosuplje: ZSK. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://zdruzenje-knjiznic.si/izjava-za-javnost-domnevno-nacrtovana-stavka-knjiznicarjev/>.

Če bi zelo natančno pregledali intervjuje z župani v občinskih glasilih, bi bilo tistih, v katerih so omenjene tudi knjižnice, bore malo.

Koliko so se v zadnjih letih, ko se sami zavedamo pomena zagovorništva, promocije, oblikovanja storitev za vse, stvari res spremenile?

3 Knjižnice med sabo in knjižničarji drug z drugim

Pogled od znotraj je tudi opredelitev do kolegov iz drugih knjižnic in drugih tipov knjižnic ter do svojih strokovnih združenj in teles.

Že znotraj enega tipa knjižnic je sodelovanje pogosto zelo težavno. Dober primer je koncept območnosti, ko po več kot desetih letih delovanja nekatere knjižnice v sistemu območnosti ne zmorejo ali nočejo delovati in sodelovati. Na drugi strani pa je vedno več spodbudnih projektov med osrednjimi območnimi knjižnicami, ki so pomembni za vse slovenske splošne knjižnice.

Razvoj knjižnic je, ne glede na to, kateremu tipu pripadajo, odvisen od razvoja demokracije, ekonomske rasti, političnih razmer, kulturne politike in politike na področju šolstva in znanosti, tehničnih inovacij in vedenja uporabnikov. Vse tipe knjižnic združuje njihov odnos do zbirke, uporabnikov, okolja v katerem delujejo. Vse tipe knjižnic enako zadeva:

- Družba prehaja v družbo znanja.
- Vseživljenjsko učenje in raziskovanje vodi iz industrijske v postindustrijsko družbo.
- Meje med formalnim in neformalnim izobraževanjem se zabrisujejo.
- Prvi pogoj za izobraževanje in raziskovanje so dobri učitelji, ustrezne pedagoške metode, bogati informacijski viri, spodbudno okolje za študij, radovednost in visoka motivacija uporabnikov storitev.

Knjižnice različnih tipov bi se morale na določenih programih zbliževati, ne pa da je med njimi vedno večji prepad. Sodelovanje med različnimi knjižnicami lahko samo koristi uporabnikom in za to nam pri vsej stvari vendarle gre.

V osnovi se moramo strinjati, da so strokovna združenja potrebna. Ne samo za izdajanje strokovnih glasil, prirejanje strokovnih posvetov in druženj, potrebna so kot podpora posameznikom in skupinam v situacijah, ko je treba javnosti jasno povedati, kdo smo in zakaj smo. Da bi to dosegli, se moramo preprosto odločiti za profesionalizacijo strokovnih združenj in se vanje aktivno vključevati. Nevključenost mnogi kolegi utemeljujejo s tem, da strokovna telesa in združenja

niso tisto, kar od njih pričakujejo. Vendar je moč vsakega združenja odvisna od aktivnosti in angažiranosti vsakega posameznika ter njegove pripravljenosti plačevati članarino⁷.

Slika 5: Udeleženci strokovnega posveta ZBDS, Maribor 2011
(fotografija: Anja Peternelj)

⁷ Od približno 2.500 strokovnih knjižničnih delavcev jih je bilo v letu 2014 v ZBDS včlanjenih 1.100.

Da bi bil celotni knjižnični sistem bolj učinkovit, je potrebna osnovna pripadnost sistemu, standardom in vrednotam, sodelovanje z delitvijo idej in informacij ter prevzem pobude.

Tisti, ki ta hip delamo v knjižnicah, stojimo na ramenih predhodnikov – naša profesionalna zgradba se že desetletja izgrajuje. Današnji knjižničarji delujemo v t. i. učinkoviti družbi, kjer so državljani zreducirani na vlogo potrošnikov in kjer smo javni uslužbenci vedno prvi na udaru.

Kakšne pa si predstavljamo jutrišnje knjižničarje? Kako danes izbiramo ljudi, ki bodo jutri delali v knjižnici? Že danes knjižnice niso homogene organizacije, kjer bi delali ljudje z enotnim profesionalnim znanjem. Ljudje, ki se zaposlijo v knjižnici, v njej običajno delajo več let. Vedno bolj nas zanima, kako bodo novozaposleni kompatibilni s kolektivom, kako bodo komunicirali z uporabniki, kako se bodo lahko nenehno prilagajali spreminjajočemu se okolju. Ker se naša profesija, pa če nam je to všeč ali ne, že nekaj časa spreminja kot odgovor na visoko tehnološko okolje, se talenti in znanja, potrebni za profesijo, dramatično spreminjajo. Primorani smo zaposlovati bolj raznoliko in kreativno delovno silo, ki jo bomo k delu v knjižnici pritegnili s svežo in drugačno zgodbo o tem, kaj v knjižnici počnemo, pri tem pa ne bomo zanemarili pomena profesije in občutka za vrednote.

Jutrišnji knjižničarji so strokovnjaki za IKT, informacijski detektivi, menedžerji, strokovnjaki za različne vrste pismenosti, izobraževalci, koordinatorji programov v lokalni skupnosti itd.

Dolgoročno bi pravzaprav morali načrtovati kadre tako, da njihovo znanje presega trenutno strokovno in tehnično znanje v knjižnici. Tovrstna znanja knjižnice pričakujemo od diplomantov Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Najpomembnejša naloga vsakega vodstva knjižnice pa je, da poišče najboljše nove kadre.

Kako učinkovito današnji knjižničarji posredujemo svoje znanje in izkušnje jutrišnjim knjižničarjem in ali imamo za to sploh priložnost in pogoje? Mentorstvo se uvršča v koncept učeče se organizacije in njegov pomen v izobraževanju in razvoju kariere postaja vedno večji. Večji pretok idej in pobud, tudi kot oblika formaliziranega mentorstva, vpliva na vsakega posameznika in na knjižnico v celoti. Pretok znanja smo kot enega od strateških ciljev postavili tudi v Strategijo razvoja slovenskih splošnih knjižnic (Slovenske splošne knjižnice za prihodnost, 2012).

Slika 6: Promocijski plakat
(vir: <http://jabberworks.livejournal.com/518224.html>)

Knjižničarji svojega dela ne moremo meriti s tem, koliko zaslužimo, ampak kako kakovostno je opravljeno.

4 Za konec

Četudi se poskušam izogniti zlonamernim interpretacijam sprememb Zakona o knjižničarstvu⁸, pa ne morem mimo zelo pomembnega vprašanja, ki se mi postavlja ob branju novega člana 39b o izobrazbi strokovnih knjižničarskih delavcev: sem bila, glede na osnovni študij arheologije in umetnostne zgodovine, 30 let neke vrste eksotična paraprofesionalka? Bi rekla, da ne!

Ob koncu kariere bi vsaj želela živeti v utvari, da je zgodovina knjižnic in knjižničarstva v Ljubljani tudi moja zgodovina.

Če bi me danes kot knjižničarko povabili na zabavo za bogato obloženo mizo informacijske družbe, bi vsekakor morala dobro premisliti:

- Ali me kdo na zabavi potrebuje?
- Kaj pričakujejo od mene?
- So tam prisotni meni podobni?
- S čim lahko koristim drugim udeležencem zabave?

⁸ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu je bil jeseni 2015 pod kratico ZKnj-1A dan v redni postopek obravnave v Državnem zboru Republike Slovenije. Predlog je bil 5. 11. 2015 pridobljen s spletne strani: <http://imss.dz-rs.si/imis/b4b7fc011079bc3c9097.pdf>.

Slika 7: Zabava za bogato obloženo mizo informacijske družbe

(vir: <http://www.paperblog.fr/4589285/decoration-d-anniversaire-originale-avec-des-lampions/>)

Navedeni viri

Ambrožič, M. (2015). Kakovost in vrednost knjižnice v očeh uporabnikov: študij uporabnikov Narodne in univerzitetne knjižnice. *Knjižnica*, 59(1–2), 95–125.

Attebury, R. I. (2010). Perceptions of a profession: librarians and stereotypes in online videos. *Library philosophy and practice*, 2010(October), paper 433.

Core values of librarianship. (2004). Chicago, IL: American Library Association. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/statementspols/corevalues>

Firment, E. (1997). *Why you should fall to your knees and worship a librarian* [Web log post]. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://librarianavengers.org/worship-2/>

Izjava ob napovedani stavki knjižničarjev. (2015). Ljubljana: ZBDS. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/ZBDS%20_%20Menje%20o%20stavki_jun2015.pdf.

Izjava za javnost – domnevno načrtovana stavka knjižničarjev. (2015). Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://zdruzenje-knjiznic.si/izjava-za-javnost-domnevno-nacrtovana-stavka-knjiznicarjev/>

Javnomnenjska telefonska raziskava med člani, uporabniki in neuporabniki slovenskih splošnih knjižnic: poročilo. (2011). Maribor: Interstat. Pridobljeno 11. 7. 2013 s spletne strani: <http://bit.ly/vJ636Z>

Keller, H. R. (1909). The old-fashioned virtues versus the ideal librarian. *Library journal*, 34(7), 295–298.

Lah, Š. (2000). Zakaj morate pasti na kolena in častiti bibliotekarje?. *Štubidu*, 2(2), 21.

Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020: stanje in okolja slovenskih splošnih knjižnic v letu 2012. (2012). Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://zdruzenje-knjiznic.si/dokumenti/Strategija-koncno.pdf>

The Librarians. (2014). IMDb. Pridobljeno 5. 11. 2015 s spletne strani: <http://www.imdb.com/title/tt3663490/>

Simona Resman

Mestna knjižnica Ljubljana, Kersnikova ulica 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: simona.resman@mklj.si